

תעודה

מוחמד רושדי — משרתם של שני שלטונות

רנה הברון

מבוא

מאמר זה יעסוק בשני סעיפים מתוך מסמך אישי-ייחודי של פקיד ממוצא תורכי, מוחמד רושדי שמו, ובמידע העולה מהם אודות מבצעים שונים שנערכו ברחבי הארץ, כגון: סלילת דרכים בנגב ובגליל, שיפורים הנדסיים חשובים בעזה ובפרייה, ואודות תוכניות שנתרו על הנייר, ובהן תוכניות לסלילת מסילות-ברזל בינלאומיות.

בעמוד ממול למעלה:
עזה — 1917 (מבט
מזרחה); למטה: שוק
עזה והמסגד הגדול,
בתום קרבות 1918

המסמך מתייחס מנקודת מבט אישית להתרחשויות שאירעו למן העשור השני של המאה העשרים, תקופת דמדומי השלטון העות'מאני בארץ, בעת מלחמת-העולם הראשונה ובתקופת המנדט הבריטי — פרק זמן של למעלה משלושים שנה, החופף את תקופת פעילותו המקצועית של כותב המסמך, מוחמד רושדי. דיוננו יתמקד בעיקר בעיר עזה, שבה כיהן רושדי במשך למעלה מעשור שנים כמהנדס העירוני, ובה גם כתב את מכתב-דיווחו, שבו אנו עוסקים.

מיקומה של עזה בצומת דרכים בינלאומיות ראשיות הקנה לה מעמד אתנוגרפי, כלכלי ואסטרטגי מיוחד. העיר ידעה בתולדותיה תקופות של שגשוג ותקופות של דעיכה. בפרק הזמן שבו נעסוק בקורותיה במאמר זה, היתה תקופה של שגשוג כלכלי והתרחבות, תקופה של משר עמוק ותקופה של התאוששות איטית.

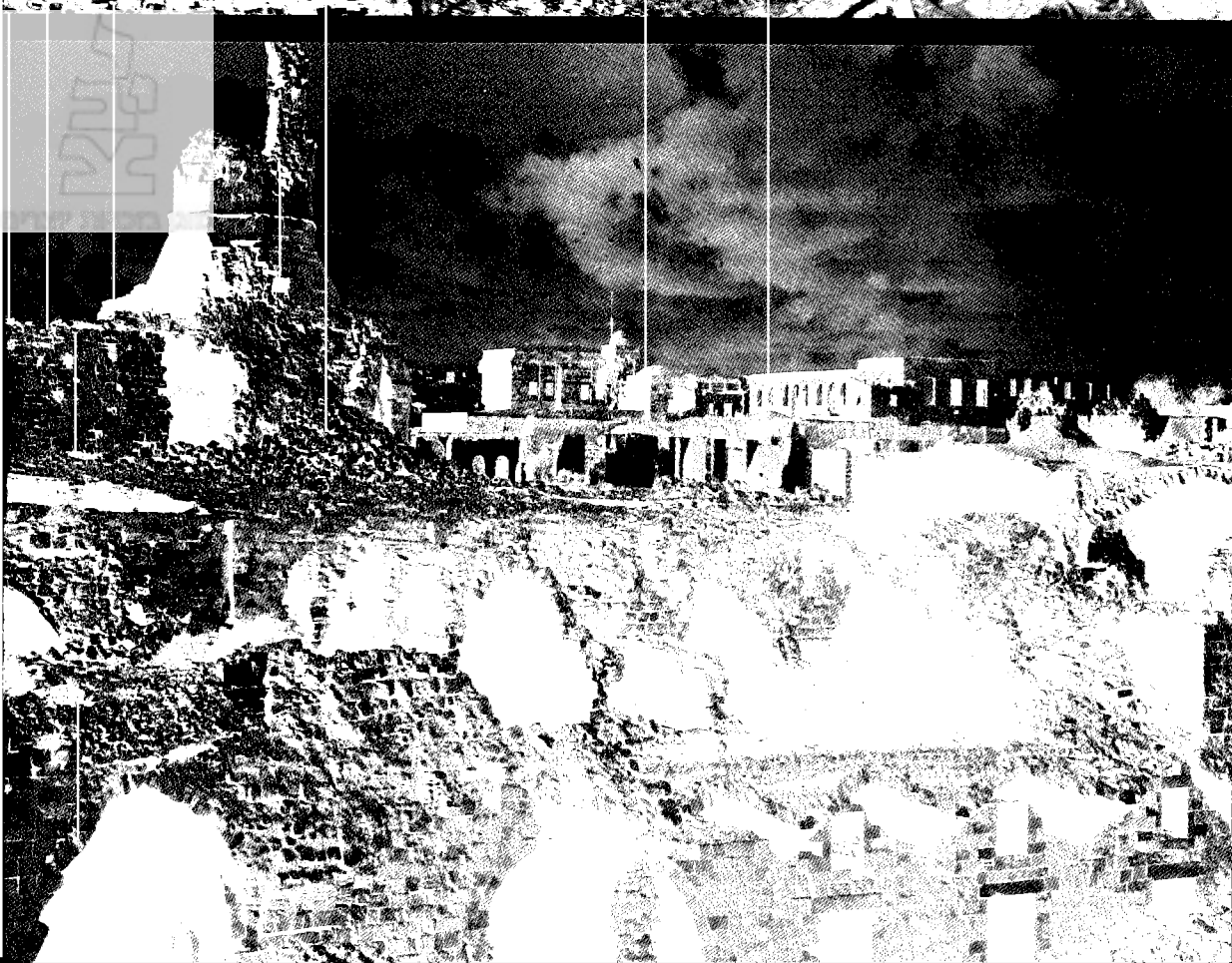
הרקע

בעשורים שבהם מדובר פקדו את הארץ תמורות ואירועים מכריעים. ניתן לחלק את התקופה לשלוש תקופות משנה:

- א. השנים ערב פרוץ מלחמת-העולם הראשונה.
- ב. המלחמה עצמה ובסופה — קץ השלטון העות'מאני בארץ.
- ג. שלטון המנדט הבריטי.

98

ערב מלחמת-העולם הראשונה השתפר המצב הכלכלי בארץ, האוכלוסייה גדלה במידה משמעותית, והגיעה — לפי הערכה — ל-700 אלף נפש בקירוב, לעומת 350 עד 400 אלף לערך בשנות השבעים של המאה הי"ט. הגידול השנתי הממוצע של אוכלוסיית הערים הגדולות היה

3-2.3 אחוזים.¹ אוכלוסיית העיר עזה הוערכה בשנים 1912-1904 בכ-35,000 עד 40,000 נפש.² ישנן הסתייגויות מהערכות אלה, ולדעת המסתייגים מנו תושבי עזה בשנים אלה רק 25,000.³ מכל מקום, הנושא ראוי לליבון נוסף.

בדצמבר 1916, בעת מלחמת-העולם הראשונה, הכוחות הבריטיים כבשו את אל-עריש. לאחר-מכן המשיכו בהתקדמותם צפונה, ובמאוס 1917 ערכו התקפה ראשונה על העיר עזה. התקפה זו נכשלה, וכך גם ההתקפה השנייה, שנערכה באפריל באותה שנה.

במשך למעלה משבעה חודשים התייצבה החזית בקירבת העיר. עזה הופגזה מן הים ומן היבשה, והופצצה מן האוויר. היתה זו 'מלחמת עמדות' – בדומה לזו שהתנהלה בצרפת – כהגדרתו של קרס פון קרסנשטיין, המפקד הגרמני של הכוחות העות'מאניים.⁴ הרס רב נגרם לבתי העיר המופגזת גם על-ידי התורכים, שהסכו לבתי העיר הנטושים נזקים נוספים. בראשית חודש מאוס 1917, הורה ג'מאל פאשא, מפקד הארמיה הרביעית, לפנות את העיר מתושביה.

הכוחות הבריטיים, שכבשו את העיר בהתקפה השלישית, ב-7 בנובמבר 1917, מצאו עיר חרבה:

הסיירות נכנסו לעזה ולא מצאו בה נפש חיה ברחובות. היתה זו למעשה עיר רפאים. ממרחק קצר נראתה העיר פגועה מעט, יחסית, אבל מהבתים נותרו רק קליפות. בקושי נמצא בית שלא נפגע על-ידי הארטילריה הבריטית. הבתים נבזזו על-ידי התורכים, שקרעו כל פיסת בד כדי להכין שקי חול, ופירקו חלקי עץ וקרשים כדי לזווק את החפירות.

פעם נוספת קרס השער לפלשתינה והפך לעיי חרבות (A complete wreck).⁵

ביולי 1920 נסתיים השלטון הצבאי הבריטי ואת מקומו תפס השלטון האזרחי. תושבי עזה החלו חוזרים אליה בהדרגה, ובשנת 1922 הגיע מספרם ל-17,477.⁶ מסיבות שונות היו השלטונות הבריטיים נכונים להעניק לעזה יחס מיוחד, בתנאי שהדבר לא יהווה תקדים לגבי ערים אחרות, ובהשראת הרברט סמואל הוקצב כבר בשנת 1923 מענק כספי לשיקום העיר עזה והוצעו תוכניות לביצועו. במקביל הועלה מחדש רעיון מן התקופה העות'מאנית להקמת שכונה חדשה בצפון-מערב העיר, הלא היא עזה החדשה, או אר-רימאל [=החולות].⁷ תהליך השיקום של העיר הישנה

1 'ברטל וי' שביט, 'פני התקופה: מאה של תמורות', 'בן-אריה וי' ברטל (עורכים), ההסטוריה של ארץ-ישראל: שלהי התקופה העות'מנית, ירושלים 1983, עמ' 48; מ' אליאב, ארץ ישראל ויישובה במאה הי"ט 1777-1917, ירושלים 1987, עמ' 248; ב' יפה, דיוקנה של ארץ ישראל 1840-1914, ירושלים 1982, עמ' 205.

2 K. Baedeker, *Palästina und Syrien*, Leipzig 1904, p. 109; Ibid, *Palestine and Syria*, Leipzig 1912, p. 120; D. Trietsch, *Palästina Handbuch*, Berlin 1910, p. 41; A. Rupin, *Der Aufbau des Landes*; Ben David, *Gaza in Südpalästina*, *Die Welt* 31 (3.8.1906), p. 8; וכן: *Israel*, Berlin 1919, p. 63. עארף אל עארף נוקב במספר 42,000 לגבי שנת 1913, ראה: עארף אל עארף, תולדות העיר עזה, ירושלים 1943, עמ' 250.

3 'בן-אריה', 12' הישובים הגדולים בארץ-ישראל כמאה הי"ט', קתדרה, 19 (ניסן תשמ"א), עמ' 128.

4 Kress von Kressenstein, 'Überblick über die Ereignisse an der Sinai Front', *Jahrbuch des Bundes der Asienkämpfer: Zwischen Kaukasus und Sinai*, Berlin 1921, p. 31

5 G. Macmunn & C. Falls, *Official History of the Great War: Egypt and Palestine*, London 1928, p. 75

6 אלו נתוני המפקד המנדטורי הראשון בשנת 1922.

7 חזכיר על תוכניות פיתוח עזה, גנון, L 132/32, מ/298, סעיף 5.

היה איטי ביותר. בנייתה של השכונה החדשה נשתתחה והחלה רק בשנת 1934,⁸ כפי שאנו למדים הן מן המסמך של רושדי הנדון כאן והן ממקורות נוספים.⁹

המסמך וכותבו

רושדי, שכיחן כמהנדס העירוני הראשון של עזה מתחילת 1930, פנה בכתב, ב-1 במארס 1941, אל המנהל הכללי של מחלקת עבודות ציבוריות בירושלים.¹⁰ המכתב המפורט הוא תגובה לטענותיהם של אנשים מסוימים שהאשימו את רושדי באי-התאמה לתפקיד שהוא ממלא ובחוסר ידע, ובכך ביקשו, לפי דבריו, לפגוע בו ובמוניטין המקצועי שלו. מן המסמך המפורט אנו למדים על פעילותו המקצועית של רושדי בארץ ומחוצה לה במשך עשרות שנים. כמו כן מצוינים בו מבצעים טכניים חשובים שתכנן וחלקם אף זכו למימוש.

8 ולא בשנות העשרים המאוחרות, כפי שצוין במקור אחר, ראה: ג' ביגר, מושבת כתר או בית לאומי, ירושלים 1983, עמ' 157.
 9 תזכיר על תוכניות פיתוח עזה (לעיל, הערה 7), סעיף 7.
 10 גנוך המדינה, חטיבה 12, 23/1/12, מ/4140.

②
 Have you any idea as to what is behind this?
 M.S.H.

Mouhamed Rushdi,
 Municipal Engineer,
 Gaza Municipal Corporation,
 Gaza.

① 1st March, 1941.

General Director,
 Public Works Department,
 Jerusalem.

AD. 3912
 ✓

Sir,

I have the honour to enclose herewith my report about my work in Palestine.

I have the honour to be,
 Sir,
 Your obedient servant.

CENTRAL OFFICE
 File No. 23/
 4 - MAR 1941
 P.W.D. - Qrs. Jerusalem

Mouhamed Rushdi
 MOHAMED RUSHDI.

ACKNOWLEDGED on 5/3/41 FORM P.W.D. 6a
 6/3/41 H

③
 No except that we know
 from 1911 of July 12 file
 7/6/537 that in Municipality
 page is looking for a
 but sufficient. 5/3/41

מכתב הפנייה של רושדי

רושדי מספר כי הכהונה הראשונה שלו בארץ בשירות השלטון העות'מאני היתה במחוז עכו, שם שימש מהנדס במחלקת הדרכים של המחוז. בעת מלחמת תורכיה-איטליה, בשנים 1911-1912, פעל בלוב, בדרנה ובבנגזי. במלחמת-העולם הראשונה גויס לצבא, לארמיה התורכית הרביעית, ומונה למפקד החטיבה השנייה, שמנתה 2,000 חיילים. בראשית 1930 מונה על-ידי שלטונות המנדט למישרת המהנדס העירוני של עזה, תפקיד שבו כיהן עדיין בעת כתיבת המכתב הנדון כאן.¹¹

פרטים נוספים על מוחמד רושדי לא עלה בידי להשיג עד עתה, להוציא מידע שמסר לי בעל-פה מר עיסאם שאווה. לדבריו, רושדי, שאותו הכיר אישית, היה ממוצא עות'מאני. מבני משפחתו לא נותר בעזה איש, שכן בניו חזרו לתורכיה ואחד מהם כיהן (או עדיין מכהן) כשגריר מטעם משרד-החוק התורכי.

במכתבו של רושדי ארבעה סעיפים:

1. תיאור מבצעיו בארץ כולה ובעזה בפרט.
2. תוכניתו משנת 1911 לסלילת מסילת-ברזל בתוואי מצרים-ארץ-ישראל-סוריה-עיראק.¹²

11 בגנזך המדינה, שבו שמורים התיקים האישיים של (כמעט) כל עובדי המנדט, חסר, משום מה, תיקו של מוחמד רושדי. אי לכך אין בידינו מידע נוסף על תולדות חייו.

12 בשלהי המאה הי"ט הועלו הצעות שונות לסלילת מסילת-ברזל לאורך חופי סיני וארץ-ישראל. גאורג גט - מיסיונר קתולי, תושב עזה במשך למעלה משלושים שנה - כתב בשנת 1895, בדו"ח על תחנת המיסיון בעזה,

3. תוכנית נוספת שלו, משנת 1912, לסלילת מסילת-ברזל מעיראק להודו.
4. סקירת פעילותו בדרגה ובבנגזי שבלוב במלחמת תורכיה-איטליה, בשנים 1911-1912. עניין לנו בשני הסעיפים הראשונים של המסמך. להלן תרגומם מאנגלית בצירוף מכתב הפנייה.

1 במארס 1941

המנהל הכללי של מחלקת עבודות ציבוריות, ירושלים

אדוני,

יש לי הכבוד לצרף כאן את הדריח על עבודתי בפלשתינה.
יש לי הכבוד, אדוני,
להיות עבדך הנאמן.

...

בפלשתינה [In Palestine]

עבודתי בארץ זו החלה עוד בתקופת השלטון התורכי, כאשר כיהנתי כעוזר למהנדס מחלקת הרכיבים במחוז עכו.

עם פרוץ מלחמת-העולם הראשונה נצטוויתי להתייצב לשירות בארמיה התורכית הרביעית. כאשר הוצבו פלוגות עבודה אחדות לסלילת דרכים ולבניית מסילות-ברזל, מוניתי למפקד החטיבה השנייה, שמנתה 2,000 איש.

קיבלתי על עצמי את האחריות שהוטלה עלי, והתחלתי לפעול ביחד עם המטה שלי בדרייה אשר במחוז חברון.

אלה המבצעים שהשלמתי בתקופה זו:

1. הדרך דהרייה-באר-שבע.
 2. באר-שבע-עסלוג' - חפיר.
 3. קסיימה-באר-שבע-איסמעליה.
- דרך זו היא עדיין בשימוש השלטונות הבריטיים והמצריים. הדרכים הנ"ל תוכננו ונסללו על-ידי ובניהולי. המבצעים שלי במחוז הצפוני היו סלילת הדרכים הבאות:

1. חיפה-נצרת.
2. עפולה-נצרת.
3. נצרת-טבריה.
4. טבריה-צפת.
5. ראש-פינה-צפת.

כל הדרכים הנ"ל תוכננו על-ידי ונסללו באחריותי ובהנהלתי. כאות הערכה לעבודתי זו הוענקה לי מדליית מלחמה תורכית. כמו-כן זכיתי להעלאה ניכרת במשכורת.

כי בניית מסילת-ברזל מאסיה לאפריקה היא רק שאלה של זמן, ובכך תשחזור דרך המדבר הישנה. ראה: G. : Gatt, DHL, H2/1895/40. מלחמת-העולם הראשונה העניקה לארץ-ישראל (ולעזה) את מסילת-הברזל. היא נסללה על-ידי הצבאות הבריטיים בד בבד עם התקדמותם ממצרים לארץ. המסילה הגיעה לרפיח במארס 1917, והושלמה עד לוד בפברואר 1918.

עזה – הישנה והחדשה

בראשית שנת 1930, מיד לאחר שמוניתני למישרתי הנוכחית כמהנדס העיר עזה, הקדשתי את תשומת-לבי ללימוד כל הדרכים והאמצעים לשיפור העיר מנקודת מבט טכנית. נוכחתי כי אני מתמודד עם משימה קשה, הכרוכה במאבקים טכניים ומינהליים. העיר נזקקה לדרכים רבות יותר, להרחבת רחובות קיימים ולהקמת כיכרות ציבוריות וגנים עירוניים, שישוו לה מראה יפה ונעים.

לאחר לימוד יסודי של הנושא, הגעתי למסקנה שיידרשו לשם כך זמן ממושך והוצאות כבדות של לא פחות מ-30 אלף ליש"ט. סכום זה הוא עצום בהתחשב במצב הכלכלי של העיר ובתקציב העירוני. היה זה מובן מאליו כי ללא עזרה ממשלתית לא תוכל התוכנית להתממש מיידית ובשלמות. מאחר שהבנתי כי דבר זה הוא בלתי-אפשרי, הפנתי את תשומת-לבי לתיקון ולבנייה מחדש של רח' עומאר אל-מוכתאר [רח' ג'מאל פאשא] אשר נפרץ במלחמה האחרונה והונח מאז. בחרתי ברחוב מסוים זה כיוון שהיה הרחוב היחיד בעיר. באישורה של המועצה העירונית ציוויתי לסלק את כל הצריפים והקיוסקים הבנויים עץ משני עברי הרחוב בשוק הירקות, שוק שבבעלות העירייה. במקום כל אלה נבנה בניין חדש, לפי תוכנית עדכנית. בניין זה היווה דוגמה טובה לציבור, ובעקבות מעשה העירייה נבנו המבנים הקיימים כעת משני עברי הרחוב. נוסף לכך – ולאור הצורך הדוחק בתוספת של רחובות אחדים, שיקלו על זרימת התחבורה בעיר – בוצעה הרחבה של שש דרכים נוספות מ-3 מ' ל-6 מ'. שלוש מהן ברובע 'זייתון' [הזיתים] ושלוש האחרות – ברובע 'דראג' [המדרגות].¹

לאור העובדה שקיים קושי בביצוע עבודת בנייה כגון זו בעיר שבה מצויים אתרים עתיקים רבים כמו גם מבנים השייכים לוואקף, וכמרכן בהתחשב במצב הכספי הדל של התושבים, חשבתי לעצמי כי מוטב להניח לעת עתה את הטיפול בעיר הישנה, והסבתי את תשומת-לבי לשולי העיר ולפריכיה. בחרתי דרכים אחדות בשולי העיר ודרכים המובילות אליה, והרחבתי אותן מ-3 מ' ל-12 מ'. ורחבה של הדרך היחידה המקשרת את העיר לים לא עלה על 4 מ', כאשר משני עבריה היא נתחמה על-ידי שיחי צבר. דרך זו הורחבה ל-20 מ', ואף בוצעו בה שיפורים, כפי שהיא בהווה.

עזה החדשה

בשנת 1934 ביקר בעזה מר קמפבל, אז מושל המחוז הדרומי. סירנו בעיר בצוותא. בסוף הסיור הגענו לצד המערבי של העיר אל תל אס-סאקן,² שם פנה אלי ואמר: 'לדעתי יש להניח לעזה הישנה כפי שהיא ולמצוא [מיקום] לשכונות מגורים חדשות סביב, בשטח הגדול הזה, במקום להשקיע בתיקונים חסרי-תועלת של המקומות הישנים'.

כך בדיוק חשבתי גם אני.

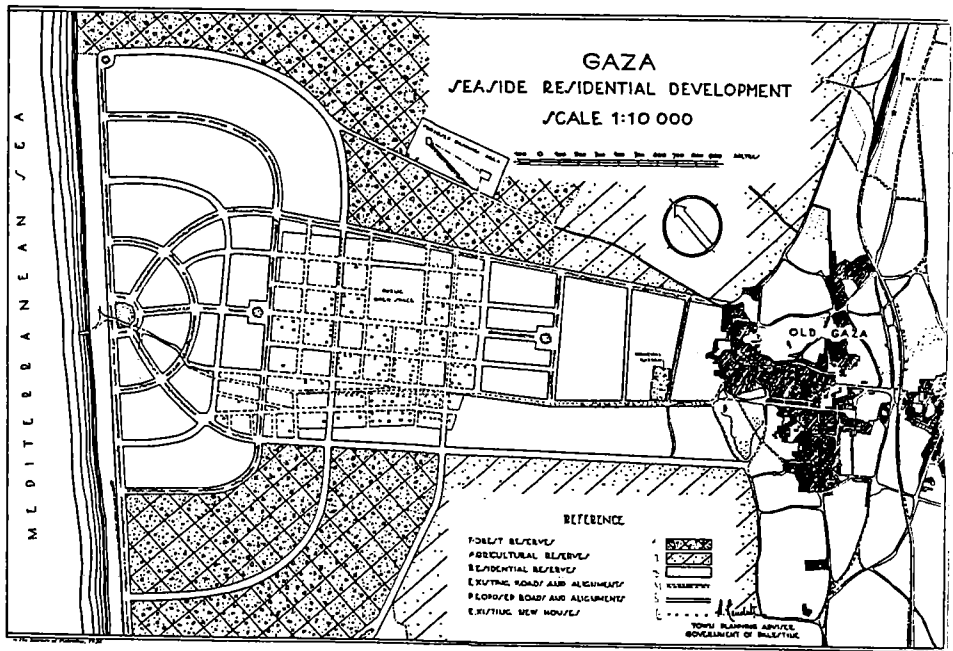
זמן קצר לאחר מכן התירה הממשלה חלוקה [פרצלציה] ומכירה של 'שטח החולות' וחלוקתו לגושים ולשכונות מגורים [Quarters].

לקחתי על עצמי לבצע את העבודה, סיימתי את הפרצלציה הזאת ואת התוכנית הכללית של השכונות החדשות, כמו גם את המיפוי ואת המדידות הנדרשות – כפי שהם קיימים בעזה החדשה כיום. עשיתי זאת ללא סיוע מאיש. לאחר החלוקה לחלקות הצעתי לממשלה ליישר את הדרכים לפני מכירת הגושים, אבל לא הצלחתי, והצעתי זו לא זכתה להתייחסות. כתוצאה מכך נותרו הדרכים כפי שהן עתה.

תוכנית כללית זו [של השכונות החדשות] מתבצעת כעת בתמיכתו ובעזרתו של ראש העיר הנוכחי, העושה כמיטב יכולתו להעלות את עזה החדשה לרמה של הערים המודרניות ביותר. אף-על-פי-כן עדיין נדרשת עזרת הממשלה.

1 'זייתון' ו'דראג' הן שתיים מתוך חמש השכונות של העיר הישנה של עזה. שתיהן ממוקמות על תל עזה עצמו ומוכרות גם בכינוי 'העיר העליונה'.

2 פירוש המלה 'סאקן' הוא 'אפר'. בתל מלאכותי זה רוכזו מצבורי האפר שפוגו מתנורי הקדרים העזתיים במשך מאות שנים. רובע הקדרים ממוקם בסמוך לתל סאקן, בשוליה הצפון-מערביים של העיר.

תוכנית קנדל של עזה
החדשה (1937)

שטחן של כל הדרכים האלה הוא 207,425 מ"ר, ושטח הכיכרות והגנים הציבוריים הוא 56,813 מ"ר. הרחובות בחלק המצוי ממערב לשטח המתואר, שתוכנן וחולק על-ידי, תוכננו על-ידי מר קנדל, היועץ לועדת תכנון העיר. עבודתו המצוינת בשטח הזה היא גורם חשוב ביצירתה של עזה החדשה.

מסילת-הברזל ארץ-ישראל-סוריה-עיראק

שנתיים לפני פרוץ מלחמת-העולם הראשונה – בשעה שהגרמנים תכננו הקמת מסילת-ברזל מן הדרדנלים לבגדאד דרך אסיה הקטנה – הגיית תוכנית שונה ומנוגדת מבחינה פוליטית וכלכלית למסילה הגרמנית.

הרעיון שלי היה לקשר את מצרים וארצות נוספות שממערב לה אל המזרח הקרוב באמצעות מסילת-ברזל שראשיתה בפורט-סעיד, המשכה לאורך חופי ארץ-ישראל וסוריה וסיומה בחיבור אל הקו הקיים בטריפולי.

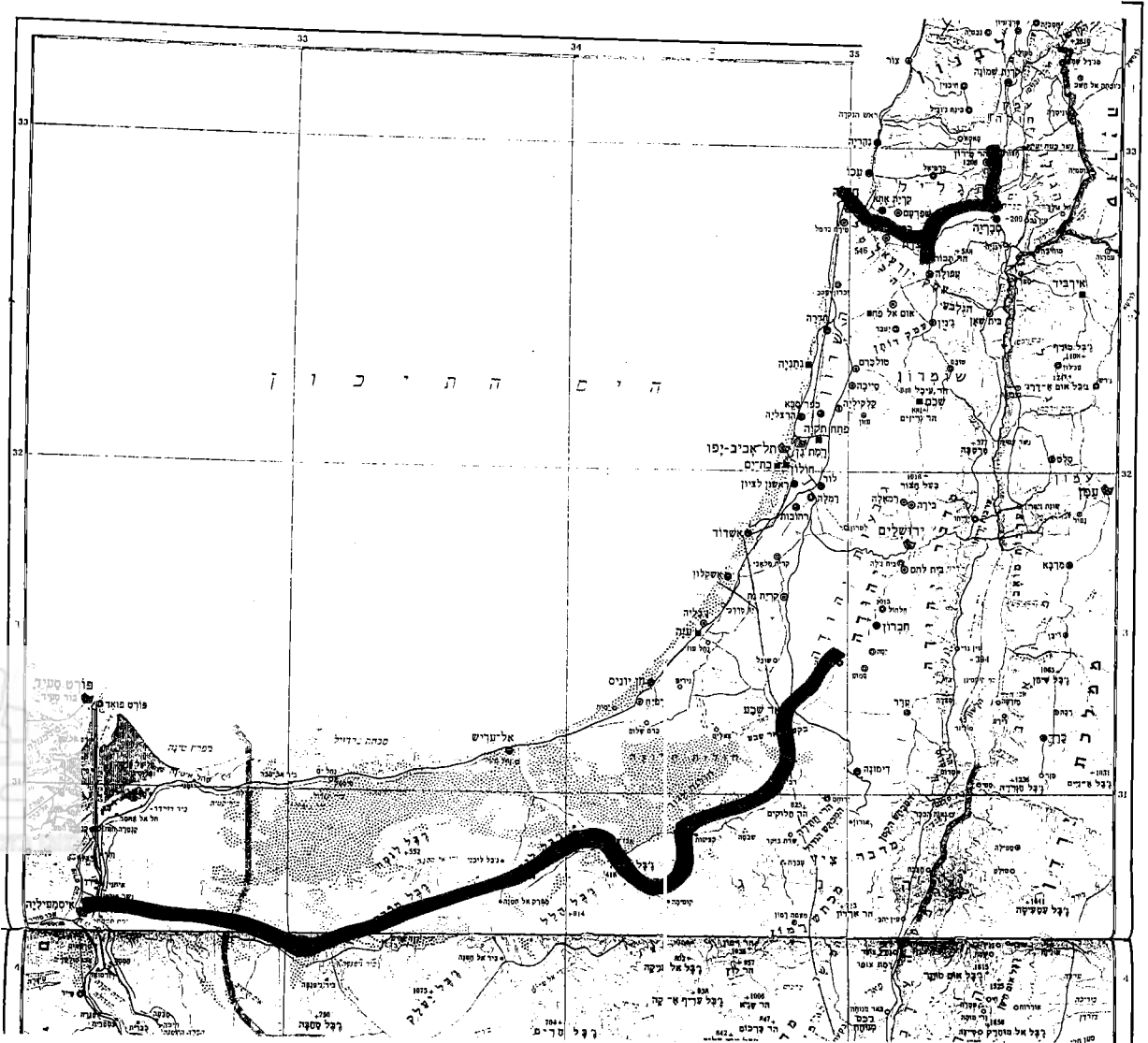
לפי התוכנית צפוי היה לאחר מכן המשך לקו זה מחומס [בין חאלב לדמשק], דרך תדמור, דיר אז-זור ולאורך חופי החידקל עד בצרה, כוויית והמפרץ הפרסי.

הכינותי את כל התוכניות והחישובים הנדרשים למסילה זו, והגשתי אותם – ביחד עם מסמך הסברים – לראוף פאשא, הנציב העות'מאני במצרים.

תוכנית זו נתקבלה בברכה ונדונה בהרחבה בעתונים החשובים של מצרים, כגון 'אל-אהראם' ו'אל-מוקאטם'.

בדו"ח שלי כלולה הצעה לייסד חברה תורכית-לאומית, שתוקם על-ידי בעלי הון תושבי הארצות שבהן תעבור מסילת-הברזל, מבלי שישלוט בחברה כוח זר.

מן ההיבט הפוליטי יהווה קו זה משקל נגד למסילת אסיה הקטנה-בצרה, אשר נמסרה לחברה גרמנית עקב השפעת הממשל הגרמני על הממשל התורכי. הזכיון הקנה לחברה הגרמנית את הזכות לבעלות על קרקעות משני צדי המסילה במרחק של 10 ק"מ. משמעות הדבר – ייסוד מושבות גרמניות בתוך טריטוריה תורכית, כאשר ההשפעה הגרמנית עשויה להתפשט לארצות שכנות, במיוחד הודו ופרס.

הדרכים אשר סלל רושדי באזור אולם מלחמת-העולם שיבשה את התוכניות הגרמניות. הצבאות התורכיים והגרמניים הובסו, והזכיון בוטל על-ידי הממשלה הרפובליקנית התורכית, כמו גם זכויות נוספים.

מ' רושדי
 המהנדס העירוני, עזה
 פברואר 1941

אחרית-דבר

המהנדס רושדי, שהעיד על עצמו שהינו איש רב-פעלים, תכנן והשלים מבצעים טכניים חשובים בנגב ובגליל, בעת שכיחן כמפקד החטיבה השנייה של הצבא התורכי. סלילת מערכת הדרכים מדהריה, שמדרום לחברון, עד איסמעליה, על גדות תעלת-סואץ, בוצעה במלחמת-העולם

הראשונה כתשתית לפעילות צבאית תורכית מתוכננת – כיבוש תעלת סואץ מידי הבריטים. רשת הדרכים בצפון הארץ, מחיפה ועד צפת, שופרה כדי לייעל את קווי האספקה באזור זה, בעיקר לצורכי הצבא. פעולות אלה ביצע רושדי בשירותם של השלטונות העות'מאניים.

לא ידוע לנו מה היה עיסוקו של רושדי לאחר תום מלחמת העולם הראשונה, מאחר שתיקו האישי אבד. אולם מראשית שנת 1930 הועסק על-ידי שלטונות המנדט. בשנה זו נתמנה לכהונת מהנדס עיריית עזה.

דיווחו על פעילותו במישרתו זו תורם למידע שיש בידינו על העיר הישנה של עזה. אנו למדים כי בשנות השלושים עדיין היו רחובות העיר צרים, וגם הרחוב הראשי של העיר – רחוב עומאר אל-מוכתאר – היה חסום על-ידי דוכנים וצריפים. רק לאחר מכן בוצעו ביוזמתו של רושדי שיפורים בחלקים שונים של העיר.

כמו-כן מתברר ממסמך זה כי התוכניות לבניית עזה החדשה, היא אר-רימאל, עדיין לא מומשו עד 1934, למעלה מעשור שנים לאחר שנהגו התוכניות המנדטוריות להקמתה. בה בשעה היה המצב הפיסי של העיר הישנה מדורדר, לאחר שנפגעה קשה במלחמה, ותהליך התאוששותה היה איטי ביותר.

עד עתה לא מצאנו במסמכים נוספים אזכורים כלשהם של רושדי, למרות העובדה שפעל בארץ פרק זמן לא-קצר. ייתכן שיימצאו אזכורים כאלה בעתיד, והם יאפשרו לנו לאמת – או לסתור – את דבריו בדו"ח שכתב בסערת רגשות, כאשר קיבל הודעת פיטורין וביקש לבטל את רוע הגזרה. ספק אם רושדי השיג את מטרתו. בשולי מכתב הפנייה שלו (ראה האיור לעיל) צוין על-ידי הפקיד H.M. אישור לקבלתו ב-5 במארס 1941 (הערה 1). בהערה שצוינה במספר 2 פנה הפקיד אל 'S' בשאלה: 'האם יש לך מושג כלשהו מה מסתתר מאחורי כל זה?' בתשובה של 'Sam', שצוינה כאן במספר 3 נאמר: 'לא. להוציא את העובדה שנודעה לנו מ"א" בתיק 12 אוגדן 7/6/537 כי עיריית עזה מחפשת מהנדס עירוני'.

